

zoals de heer Dijkhoorn het zegt' (een belangrijke beperking!), 'inderdaad voor een verantwoordelijk minister moeilijk te verdragen waren . . . Van een geschil over het door de minister van defensie gevoerde beleid was hierbij geen sprake', Gerbrandy's verklaring had, aldus de commissie, 'zakelijk geen afdoende weerlegging opgeleverd' – de genoemde beperking uit het oog verliezend en met verwaarlozing van van den Tempels pertinente verklaring: 'Het ging . . . over zijn algemene beleid en zijn algemene opvattingen'¹, concludeerde de commissie, 'dat het ontslag van de heer Dijkhoorn zeer wel had kunnen worden voorkomen. De voornaamste schuld in deze treft naar haar oordeel . . . de minister-president.'

Dat de staatkundige verantwoordelijkheid voor Dijkhoorns heengaan bij Gerbrandy gelegen heeft, is uiteraard een feit, maar 'de voornaamste schuld'? Die ligt, menen wij, toch eerder bij Dijkhoorn-zelf. De Enquêtecommissie had al beter moeten weten op grond van het haar bekende feit dat, toen Dijkhoorn ontslag nam, van alle ambtgenoten die hem bijna twee jaar in hun midden hadden gehad, in eerste instantie slechts één, Steenberghe, in het gebeurde aanleiding vond om zijn portefeuille ter beschikking te stellen; wij nemen overigens aan dat Welter, ware hij in Londen geweest, hetzelfde gedaan had – Steenberghe en hij hadden van de zomer van '40 af één lijn getrokken en beiden hielden Gerbrandy voor ongeschikt om als minister-president op te treden: hij was niet zelfstandig genoeg jegens de koningin, hij was te pro-Engels en hij was te fanatiek in de oorlogvoering.

22 juni '41: de Sowjet-Unie overvallen

De kleine Nederlandse gemeenschap die in Engeland woonde, wist haar lot met dat van Engeland verbonden; voor haar betekende het dagelijks nieuws in de kranten en via de BBC evenveel als voor de Engelsen-zelf. Elke Engelse nederlaag was een *eigen* nederlaag, elke overwinning een *eigen* overwinning. De triomf die het Britse Achtste Leger begin december '40 op de Italianen behaalde aan de Egyptisch-Libyse grens (de Britten drongen nadien tot Benghazi door, ruim 500 km westwaarts), was een bij uitstek welkom teken dat de Britse bondgenoot het vermogen om ook te land overwinningen te behalen, niet verloren had. Maar, men beseftte het, Italianen waren geen Duitsers. Goed en slecht nieuws wisselden elkaar in de eerste vijf maanden van '41 in snelle successie af. Maart bracht eerst met

¹ Getuige van den Tempel, a.v., dl. V c, p. 115.